

MASARYKOVA UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Učitelství estetické výchovy pro střední školy
Didaktika estetické výchovy II.

Estetická výchova jako cesta k pojmu – KRÁSA

lekce estetické výchovy

Vypracoval: Karol Frydrych

Slavkov u Brna 2012

1. Definice estetické výchovy

Pokud vycházíme z českého opisu pojmu estetika jako nauka o krásnu, pak je estetická výchova snahou studentům pomoci vnímat, chápat, citově prožívat a kriticky nazírat estetické podněty okolí. Jelikož se jedná o smyslovou disciplínu, děje se tak nejen předáváním teoretických znalostí z oblasti umění a kultury, ale také pomocí vlastní zkušenosti a zážitku s uměním. Prakticky nejde jen o seznámení s estetickými hodnotami kolem nás, ale vede také studenty k uvědomění si a k aktivizaci vlastního potenciálu. Podněcuje tedy studenty v sebevyjádření a tvořivosti.

Základním rysem estetické výchovy je komplexnost a přesah do dalších oborů. Setkává se v ní umění výtvarné, hudební, literární a dramatické. K tomu všemu nutno podotknout, že vnímání krásna se neomezuje jen na oblast umění, ale je spjato s každým naším krokem. Jsme vystaveni estetickému působení krajiny kolem nás či uspořádání našeho pokoje. S estetickými hodnotami se ale setkáváme i v našich interpersonálních vztazích, takže estetická výchova se podílí i na utváření morálního profilu jedince.

2. Kontext

Výchovně-vzdělávací:

Výuka lekce KRÁSA probíhá v kvintě osmiletého gymnázia s humanitním zaměřením, což odpovídá prvnímu ročníku střední školy. Modelová třída má 24 studentů. Téma KRÁSA je zařazeno do prvního pololetí. Tento ročník je zaměřen na seznámení s pojmy z hudební, výtvarné, literární a dramatické výchovy. Těží tedy primárně z esenciálního kurikula. Výuka se realizuje jednou za 14 dní v 90minutových blocích s 10minutovou přestávkou, kterou je možné na přání studentů vynechat a zkrátit tak výuku.

Učitel používá moderní didaktickou techniku a zmíněné metody výuky od začátku školního roku – studenti jsou tedy na jeho styl zvyklí a některé techniky znají z nižšího gymnázia. Mají také za sebou alespoň minimum dramatické výchovy. Při brainstormingu se učitel neúčastní role zapisovatele pokaždé, ale někdy jako běžný člen – může tak modelovat studentům, jak bláznivé nápady mohou říkat... Roli zapisovatele musí časem převzít studenti. Postupně by si ji měl vyzkoušet každý student.

Cílem estetické výchovy v kvintě osmiletého gymnázia je vybudovat platformu dobře porozuměného pojmosloví. Proto jsou aplikovány i prvky zážitkové pedagogiky a osobnostní výchovy. Učitel klade důraz na individuální přístup ke studiu a rozvoj kompetence k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální.

Materiální:

Gymnázium disponuje dvěma učebnami pro výuku estetické výchovy, jedna je zaměřena hudebně, druhá výtvarně. Hudebně zaměřená třída je stejně jako ostatní třídy gymnázia vybavena lavicemi a židlemi s možností nastavení výšky, katedrou, data-projektorem, tabulí, fixemi, interaktivní tabulí, jejíž součástí je označovací technika, a zatemněním. Ve všech třídách se lze připojit k internetu a zároveň k interní síti, díky čemuž má každý učitel možnost přístupu ke školnímu pevnému disku, kde jsou uloženy interaktivní učebnice k jednotlivým předmětům. Každý učitel má k dispozici vlastní školní notebook. Výtvarně zaměřená třída disponuje mimo jiné také hrnčířským kruhem a pecí na vypalování keramiky.

Hudebně zaměřená učebna estetické výchovy má na rozdíl od ostatních tříd svá specifika: plocha je rozdělena v podélném směru na dva sektory:

1. sektor obsahuje katedru, tabule, židle a lavice s možností nastavení sklonu pracovní plochy, které jsou přišroubovány k podlaze, jsou zasít'ovány a mají zdířku na připojení hlasovacího zařízení. Zde se realizuje klasická forma výuky.
2. sektor slouží pro skupinové aktivity a činnosti metod hudební, taneční a dramatické výchovy. Nachází se v něm klavír, kytara, Orffovy nástroje, skříně s notovým materiálem, ukazovátko, taktovka, notové stojany, pojízdná tabule a kostky na sezení.

Místnost je zvukově izolována, vybavena hluk pohlcujícími deskami na stěnách, které zároveň tvoří dekoraci, a kobercem.

Interaktivní tabule pracuje s využitím programu SMART. Hudební ukázky jsou učitelem předem nahrány do slidů – na interaktivní tabuli pak je znázorněn symbol reproduktoru. Poklepem na tento symbol se spustí příslušná hudební ukázka.

V této učebně a také na chodbách gymnázia je součástí výzdoby výtvarná tvorba studentů. (Pozn. V dalším textu bude důsledně rozlišováno mezi *tabulí* a *interaktivní tabulí*.)

3. Cíle lekce

Úroveň znalostí:

Student má všeobecný přehled o jednotlivých uměleckých epochách, zná jejich základní charakteristiky a představitele.

Úroveň porozumění:

Student je schopen nalézat krásu v uměleckém díle výtvarném, hudebním a literárním a učí se svůj estetický prožitek vyjádřit slovně.

Úroveň aplikace:

Student umí přiřadit k sobě tematicky podobná umělecká díla. Je schopen svůj prožitek předvést ve formě pohybu.

Úroveň analýzy:

Student umí v základních rysech analyzovat umělecké dílo, porovnat je a na základě osobní evokované příbuznosti přiřadit k sobě.

Úroveň syntézy:

Student je schopen vytvořit vlastní představu o kráse.

Úroveň hodnocení:

Student dovede své myšlenky vyjádřit slovně i písemně, diskutovat s ostatními a přijmout podnětné připomínky okolí.

4. Obsah lekce

Metody:

- řízená diskuze a brainstorming
- zážitková pedagogika
- skupinová práce
- práce s textem
- metoda soustavnosti – téma se dostává od jednoduššího ke složitějšímu

Na začátku lekce vedeme studenty pomocí řízené diskuze a brainstormingu k zamyšlení nad pojmem KRÁSA a k jejich vlastní interpretaci tohoto pojmu. V lekci studentům umožňujeme zakusit krásu pomocí umění výtvarného a hudebního. Záměrně stavíme tyto dva obory do souvislosti, abychom studentům demonstrovali jejich provázanost. Autoři různých uměleckých oborů bývají často inspirováni stejnými tématy – např. přírodou, historickou událostí, náboženstvím, ale vyjadřují je jinými prostředky. Prostor pro nalézání krásy tedy není nijak omezený a také se nekladou meze způsobům, jimiž lidé krásu sami vyjadřují. Studentům je představeno pět obrazů a pět hudebních ukázek, které mají každý podle svých pocitů přiřadit k sobě. Ještě intenzivnější zážitek je studentům umožněn poslechem pro ně nejatraktivnější hudební ukázky spojené s jejich vlastním pohybem a nakonec i pohybem ve skupině.

V druhé části lekce se pomocí úryvku z knihy *Malý princ* od Antoine De Saint-Exupéry přesouváme k abstraktnějšímu nazírání na téma KRÁSA. Vedeme studenty k zamyšlení nad krásou, která nemusí být našimi smysly uchopitelná – tedy viditelná či slyšitelná. Otázkami 2. pracovního listu se snažíme studenty přivést k objevení krásy i v jejich osobním životě.

5. Plán lekce

LEKCE

AKTIVITA	CÍL	POPIS AKTIVITY	INSTRUKCE	POMŮCKY A MATERIÁL	ČAS ----- min
Zjištění absence, zápis do třídní knihy.	Uklidnění studentů po přestávce, vyřízení administrativy	Třída se zklidní, začíná spolupracovat s učitelem, služba hlásí absenci spolužáků a poslouchá učitele.	Posaďte se. Kdo chybí?	Třídní kniha.	3

Seznámení s náplní hodiny.	Navození pracovní atmosféry a seznámení studentů s tématem.	Učitel vysvětluje náplň hodiny a motivuje studenty k aktivnímu zapojení do výuky.	V průběhu následujících dvou vyučovacích bloků se budeme zabývat tématem KRÁSA.	-	2
Brainstorming.	Vyprodukovat co největší množství nápadů na téma KRÁSA. Studenti si uvědomí, co již o tématu vědí, vyjádří své znalosti a postoje k tématu.	Učitel se brainstormingu účastní jako běžný člen, modeluje tak žákům, jaké nápady mohou říkat. Učitel zobrazí pojem KRÁSA na interaktivní tabuli. Studenti nejprve 2 minuty přemýšlí, poté sdělují své nápady, jež spolužák, který je na řadě, zapisuje na tabuli.	Student s pořadovým číslem 17 nechť jde zapisovat nápady spolužáků na tabuli. Sdělte, co ve vás evokuje slovo KRÁSA. Co si pod tímto pojmem představujete?	Interaktivní tabule, projektor, notebook, tabule, fix.	15
Projekce obrázků, poslech skladeb. Práce s textem, vyplnění pracovního listu č. 1.	Navodit představu, co je to krása ve výtvarném umění a v hudbě, jejich vzájemná provázanost. Učit se samostatně	Služba rozdává pracovní listy, studenti si vyplňují záhlaví prac. listu. Učitel vysvětlí pravidla následující aktivity. Pak na interaktivní tabuli postupně promítne studentům pět pojmenovaných	Rozdějte pracovní listy (č.1). Vyplňte záhlaví prac. listu. Pozorně si prohlédněte projekci obrazů. Pozorně poslouchejte pouštěné skladby a na základě	Interaktivní tabule, označovací technika, fix, projektor, notebook s připojením na internet, sešit, psací potřeby.	15

	uvažovat.	obrazů. Studenti si obrazy pozorně prohlížejí. Zatímco je na interaktivní tabuli slid se všemi pěti obrazy, učitel pouští krátké hudební ukázky, jež jsou očíslovány. Žáci k jednotlivým obrazům přiřazují čísla skladeb a píší, proč se právě tak rozhodli. V případě potřeby učitel připomene hudební ukázky ve zkrácené verzi. Poté jsou pracovní listy vybírány a studenti diskutují s učitelem.	vnitřních pocitů je přiřadíte (napište číslo skladby) k příslušným obrazům. Připojte vysvětlení, proč jste se tak rozhodli. Vybírejte pracovní listy.		
Hlasování.	Zjistit většinový názor.	Rozdání a připojení hlasovacích zařízení. Učitel na základě hlasování zjistí názory většiny studentů.	Rozdejte hlasovací zařízení a připojte je. Na svém hlasovacím zařízení stiskněte číslici, kterou jste přiřadili k obrazu ...	Interaktivní tabule, projektor, notebook, hlasovací zařízení.	3
Práce s interaktivní tabulí.	Zbavit studenty ostychu	Vybraní studenti jdou postupně k interaktivní	Přiřadíte čísla skladeb k jednotlivým	Interaktivní tabule, projektor,	1

	chodit k tabuli.	tabuli. K jednotlivým obrazům pak přiřazují čísla skladeb.	obrazům.	notebook.	
Četba.	Posílit komunikační dovednosti, naučit se vystupovat před publikem, zbavit se ostychu.	Učitel vybere dva, popř. tři studenty, kteří se ztotožnili s většinovým názorem, ti pak čtou z pracovních listů důvod svého rozhodnutí.	Přečtete důvod vaší volby.	Pracovní listy č. 1.	6
Diskuze.	Studenti se učí obhajovat své názory.	Pedagog vede diskuzi primárně se žáky, kteří vytvořili jiné dvojice než ostatní studenti. Snaží se rozkrýt důvody jejich volby.	Vyjádřete, co vás vedlo k vytvoření jiných dvojic obraz – skladba.	-	10
Hlasování.	Zjistit většinový názor.	Učitel na základě hlasovacího zařízení zjistí názor většiny studentů.	Na hlasovacím zařízení zvolte číslo skladby, která se vám nejvíc líbila.	Hlasovací zařízení, projektor, interaktivní tabule, notebook.	1
Vyjádření hudby pohybem.	Rozvoj tvořivosti a fantazie, spolupráce mezi studenty.	Studenti se přesunou do 2. sektoru. Učitel podá instrukce o následující aktivitě.	Přesuňte se do vedlejšího prostoru a vytvořte skupinky po šesti. Za zvuku	Interaktivní tabule, notebook, prostor s kobercem.	6

	Fyzické protažení.	<p>Studenti se rozdělí do skupinek po šesti. Učitel pustí studenty zvolenou skladbu. Nejdříve všichni zavřou oči a pouze se pohupují. Po chvíli začnou hýbat prsty, pak zapojí ruce a postupně celé tělo. Otevrou oči a ve skupinkách se snaží pohybem o komunikaci s ostatními. Nakonec snaha o sladění pohybu do skupinového vyjádření skladby.</p>	<p>hudby se nejdřív se zavřenýma očima každý sám pohupujte. Na můj pokyn začneme postupně od prstů a rukou zapojovat celé tělo. Na můj pokyn pak otevřete oči a zkuste si pohybem „povídat“ s ostatními. Postupně vytvořte ve skupině jednotné pohybové vyjádření znějící hudby.</p>		
Přemýšlení a diskuze nad přečteným textem.	<p>Učit studenty kritickému myšlení. Dovést studenty k uvědomění, že krása nemusí být jen viditelná a hmatatelná.</p>	<p>Studenti se vracejí do 1. sektoru a rozdají si pracovní list č. 2 s textem z knihy MALÝ PRINC od Antoine de Saint-Exupery. Na interaktivní tabuli učitel zobrazí motto: <i>„Ať už je to dům, hvězdy nebo poušť,</i></p>	<p>Rozdejte pracovní list č. 2 a vyplňte záhlaví. Přečtete si pozorně text a odpovězte na uvedené otázky. Vysbírejte pracovní listy.</p>	Pracovní list č. 2.	15

		<p><i>to, co je dělá krásnými, je neviditelné.“</i></p> <p>Studenti odevzdávají pracovní listy.</p>			
Reflexe.	Upevnit nabité informace.	Studenti se dotazují učitele na nejasnosti.	<p>Bylo vám vše jasné? Chcete se na něco zeptat?</p> <p>Máte nějaký zlepšující návrh na příště?</p>	-	13

6. Způsoby hodnocení

Studenti jsou hodnoceni v průběhu celého roku. V rámci této lekce budou hodnoceny dva pracovní listy dle níže uvedených kritérií:

- 1** – práce vyniká invencí, obsahuje vlastní myšlenky, je patrné samostatné uvažování studenta, slohově a stylisticky vysoká úroveň
- 2** – práce má drobné nedostatky v oblasti obsahové nebo jazykové
- 3** – práce má větší nedostatky v oblasti obsahové
- 4** – absence podstatných myšlenek lekce
- 5** – práce s mizivou úrovní, opsaná práce

7. Způsoby uchování informací

Studenti si dělají zápisky do sešitů v průběhu výkladu a dále vyplňují pracovní listy, které jsou spolu s dalšími poskytnutými materiály shromažďovány do jejich portfolií.

8. Zdroje

Teoretické:

JŮVA, Vladimír. Estetická výchova. Vývoj – pojetí – perspektivy. Brno: Nakladatelství Paido, 1995, 99s.. ISBN 80-85931-12-5.

- podklad pro definování estetické výchovy

SLAVÍK, Jan. Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 190 s. ISBN 8071782629.

- zdroj při tvorbě kapitoly Způsoby hodnocení

VYSLOUŽIL, Jiří. Hudební slovník pro každého II. Vizovice: LÍPA, 2001. 638 s. ISBN 20-86093-23-9.

- zdroj informací pro hudební složku 1. lekce

Didaktické:

RYCHETSKÝ, Saša – RYCHETSKÁ, Petra – ŠTRBOVÁ, Hana. 92 lekcí dramatické výchovy. Ostrava 1994.

- využito v 1. lekci pro vyjádření hudby pohybem

SAINT-EXUPÉRY, Antoine De. Malý princ. 6. vyd. Praha: Albatros, 1989. 94s.

- odtud pochází pracovní text použitý v 1. lekci

Obrazy a obrázky:

<http://traductionscours2tcheque.files.wordpress.com/2010/03/tancici-dum2.jpg>

http://i.lidovky.cz/09/093/lnc460/MPR2e11ac_Panna_Marie_Rynecka.jpg

http://files.filipkudrnac.com/200000303-4271a436d2/IMG_2798%20new.jpg

<http://obrazy.jirout.com/data/Images/eshopproducts/big/lilie->

[5_82343419_132880133313.949.jpg](http://obrazy.jirout.com/data/Images/eshopproducts/big/lilie-5_82343419_132880133313.949.jpg)

9. Přílohy

- 1) Tančící dům – Maurice Ravel: Bolero
- 2) Panna Maria s Jezulátkem – Jules Massenet: Meditace
- 3) Vltava – Bedřich Smetana: Vltava
- 4) Lilie – Claude Debussy: Syrinx
- 5) Bitva u Slavkova – Evžen Zámečník: Bitva u Slavkova

Tančící dům

1

P. Marie
s Jezulátkem

2

Vlnící voda

3

Lilie

4

Bitva u Slavkova

5

Lekce: K R Á S A

Pracovní list č. 1

Jméno:

Třída:

Datum:

Úkoly:

1. K níže uvedeným obrazům přiřaď číslo skladby.
2. Napiš, na základě jakých asociací jsi se tak rozhodl(a).

- Tančící dům

- P. Marie s Jezulátkem

- Vlnící voda

- Lilie

- Bitva u Slavkova

*„Ať už je to dům, hvězdy
nebo poušť, to, co je dělá
krásnými, je neviditelné.“*

Lekce: K R Á S A

Pracovní list č. 2

Jméno:

Třída:

Datum:

V následujícím úryvku budeme svědky dialogu mezi pilotem a malým princem z knihy francouzského spisovatele Antoine de Saint-Exupéry **Malý princ**.

(Malý princ je kouzelnou pohádkovou bytostí z jiné planety a na své vesmírné pouti navštíví také planetu Zemi. Na saharské poušti se setkává se ztroskotaným pilotem – autorem textu. Při líčení svých podivuhodných zkušeností z jiných světů se dotýká tajemství čistého srdce, dobra a krásy.)

Byl unaven. Sedl si. Já jsem si sedl vedle něho. Chvilí mlčel a pak ještě řekl:

„Hvězdy jsou krásné, protože je na nich květina, kterou není vidět ...“

„Ano, jistě,“ řekl jsem a mlčky jsem pozoroval vlny písku ve svitu měsíce.

„Poušť je krásná ...,“ dodal.

A měl pravdu. Vždycky jsem miloval poušť. Usedneme na pískový přesyp ... Nevidíme nic ... Neslyšíme nic ... A přece něco září v tichu ...

„Poušť je krásná právě tím, že někde skrývá studnu ...,“ řekl malý princ.

Byl jsem překvapen, že pojednou chápu to tajemné záření písku. Když jsem byl malým chlapcem, bydlil jsem ve starobylém domě a pověst vyprávěla, že je tam zakopán poklad. Nikdy jej ovšem nikdo nedovedl objevit a snad jej ani nehledal. Ale dodával kouzlo celému tomu domu. Můj dům skrýval ve svých hlubinách tajemství ...

„Ano,“ řekl jsem malému princovi, „ať už je to dům, hvězdy nebo poušť, to, co je dělá krásnými, je neviditelné!“

Zodpověz následující otázky:

1. Jak rozumíš větě: „Ano,“ řekl jsem malému princovi, „ať už je to dům, hvězdy nebo poušť, to, co je dělá krásnými, je neviditelné!“
2. Co ty osobně považuješ za krásné?
3. Kde se v dnešní době nejvíc setkáváš s krásou?
4. Existuje v tvém životě něco, co považuješ za krásné, ačkoli to na první pohled pro ostatní není zřejmé?
5. Co vnímáš krásného na svém spolužákovi v lavici?